

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دوفصلنامه علمی پژوهشی
مطالعات تاریخی قرآن و حدیث
شماره ۲۷، سال بیست و ششم
بهار و تابستان ۱۳۹۹

صاحب امتیاز: پژوهشکده قرآن و عترت دانشگاه آزاد اسلامی

مدیر مسئول: ابراهیم کلانتری
مدیر اجرایی: حامد خانی
سر دبیر: عبدالمجید طالب تاش
ترجمه چکیده انگلیسی مقالات: مهدی حبیب‌اللهی
ویراستار علمی و ادبی: حامد خانی (فرهنگ مهروش)

نشانی: تهران، انتهای بزرگراه شهید ستاری شمالی، سازمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، ساختمان آیةالله هاشمی
رفسنجانی، طبقه هفتم، پژوهشکده قرآن و عترت.

تلفن: ۴۷۹۱۶۷۵۴ (۰۲۱) رایانامه: pqe@iau.ir

نمبر: ۴۷۹۱۶۷۷۲ (۰۲۱) وبگاه: http://journals.iau.ir

ناشر: معاونت دانشجویی و فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی

بها: ۱۰۰'۰۰۰ ریال

طبق ابلاغیه شماره ۲۵۰۶۶/۱۸/۳ مورخ ۸/۲/۱۳۹۸ معاونت پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مجله مطالعات تاریخی قرآن و حدیث از شماره ۶۳ (بهار و تابستان ۱۳۹۷) به رتبه علمی پژوهشی ارتقاء یافت.

مطالعات تاریخی قرآن و حدیث در پایگاه‌های زیر نمایه می‌شود:

بانک اطلاعات نشریات کشور (www.magiran.com)

مجلات تخصصی شبکه جهانی نور (www.noormags.com)

سامانه نشریات دانشگاه آزاد اسلامی (www.journals.iau.ir)

پرتال جامع علوم انسانی (http://ensani.ir)

پایگاه مرجع دانش (www.civilica.com)

مطالب مندرج در مقالات نمایانگر آراء نویسندگان آن‌ها است.

هیأت تحریریه

محمدرضا آرام (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی)
 فروغ پارسا (دانشیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)
 احمد پاکتچی (دانشیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)
 سهیلا پیروزفر (دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد)
 احمد حسنی رنجبر (استاد دانشگاه علامه طباطبایی تهران)
 حامد خانی (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان)
 دل‌آرا نعمتی پیرعلی (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج)
 عبدالمجید طالب‌تاش (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج)
 سید بابک فرزانه (استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال)
 محمود کریمی بنادکوکلی (دانشیار دانشگاه امام صادق علیه‌السلام)
 ابراهیم کلانتری (دانشیار دانشگاه تهران)
 مهدی مطیع (دانشیار دانشگاه اصفهان)

مشاوران علمی

آذرتاش آذرنوش، علی‌اصغر باستانی، فیروز حریری، عباس مصلائی‌پور، مجید معارف،
 محمدعلی مهدوی‌راد.

همکاران این شماره در داوری مقالات

مهران اسماعیلی، فروغ پارسا، قاسم درزی، هادی رهنما، محمدرضا ستوده‌نیا، مژگان سرشار،
 الهه شاه‌پسند، علی شریفی، عبدالمجید طالب‌تاش، محمد عترت‌دوست، محمدحسن صانعی‌پور،
 محمود کریمی، مرتضی کریمی‌نیا، سید محمدهادی گرامی، زهرا محققیان، فرهنگ مهروش، یحیی
 میرحسینی، مهدی مطیع، مجید معارف، جعفر نکونام، روح‌الله نجفی.

راهنمای نگارش و ضوابط پذیرش مقاله

دوفصلنامه *مطالعات تاریخی قرآن و حدیث* عهده‌دار انتشار آن بخش از مطالعات و پژوهش‌های علمی در حوزه مطالعات قرآن و حدیث است که ارتباطی میان‌رشته‌ای با تاریخ، روش‌های پژوهش و علوم وابسته به آن داشته باشند. هر مقاله‌ای که یک روش نوین پژوهش در زمینه‌هایی همچون موارد ذیل را ارائه کند، توسعه دهد، یا بومی‌سازی نماید، مطابق با رسالت مجله تشخیص داده خواهد شد: (۱) تاریخ علوم مرتبط با مطالعات قرآن و حدیث (همچون تاریخ تفسیر، تاریخ حدیث و رجال و علوم قرآن، سیر تحول آراء مستشرقان...؛ (۲) تاریخ انگاره‌ها، مفاهیم و مصطلحات ریشه‌دار در قرآن کریم، حدیث اسلامی یا علوم قرآن و حدیث؛ (۳) تاریخ آیینها، نمادها، و اندیشه‌های مرتبط با مطالعات قرآن و حدیث به شرط آن که بحث درباره آنها از زمینه‌های معهود مطالعات قرآن و حدیث باشد؛ (۴) سیر تحول نگرشهای تفسیری، حدیثی و مانند آنها.

الف) ضوابط شکلی

پذیرش مقاله در *مطالعات تاریخی قرآن و حدیث* مستلزم مراعات این ضوابط است:

(۱) مقاله در محیط نرم‌افزار مایکروسافت ورد نوشته، و تنها از طریق سامانه مجله و بدون ذکر

نام مؤلفان ارسال شود.

(۲) مشخصات نویسندگان در فایل جداگانه ارسال شود. درج همه این موارد الزامی است: نام

و نام خانوادگی، مرتبه علمی، رشته تحصیلی، نام دانشگاه یا مؤسسه محل اشتغال، سمت و نوع اشتغال، و رایانامه تک تک مؤلفان، به همراه شماره تلفن و نشانی مکاتبات پستی نویسنده مسئول.

(۳) مقاله به ترتیب مُشتمل خواهد بود بر عنوان، چکیده، کلیدواژه‌ها، درآمد، طرح مسئله، بدنه

مقاله، نتیجه، و منابع. درآمد مشتمل است بر تبیینی فشرده از زمینه بحث، ضرورت‌های نظری

مطالعه در آن، جایگاه موضوع این مقاله در آن زمینه و مفاهیم بنیادین بحث. طرح مسئله مروری

است فشرده و دسته‌بندی شده بر آنچه تا به حال در باره موضوع زمینه بحث گفته‌اند، اشکالات آن

دیدگاه‌ها و ابهامات باقی مانده، سؤالاتی از میان آن ابهام‌ها که در این مطالعه قرار است برایشان

پاسخ یافت و مراحلی که باید پیاپی بدین منظور در بخش‌های بعدی (بدنه مقاله) دنبال شود. بدنه

مقاله دربردارنده سه یا چهار بخش با حجم‌های متوازن است که هر یک دربردارنده سه یا چهار

فصل با حجم‌های متوازن اند. نتیجه مقاله لزوماً به معنای مرور و تلخیص مقاله نیست و در آن به دستاوردهای مطالعه تصریح می‌شود. لازم است عنوان، چکیده و کلیدواژه‌ها نیز به انگلیسی ترجمه، و پس از منابع جای داده شوند. جدول‌ها، شکل‌ها و نمودارها با شماره‌گذاری، عنوان و توضیحات، هر کدام روی یک صفحه جداگانه در پایان مقاله آورده شود.

ب) شیوهٔ ارجاع‌دهی

ارجاعات به شیوهٔ درون‌متنی است، بی‌فاصله پس از نقل مطالب و میان پراتز جای می‌گیرد و نام اَشْهَرِ مؤلف، تاریخ اثر، جلد و صفحهٔ مورد نظر را مطابق این الگو بیان می‌کند: (طباطبایی، ۱۳۷۶ش، ۱/ ۳۵). هرگاه بیش از یک اثر از نویسنده‌ای در یک سال استفاده شده باشد، پس از درج تاریخ آن آثار با حروف الفباء مشخص می‌شوند؛ مانند: (طباطبایی ۱۳۷۶ش الف، ۱/ ۳۵). مطابق نمونه، منابع مختلف در داخل متن با نقطه ویرگول از یکدیگر جدا می‌شوند.

ارجاع در منابع پایانی چنین است: مشخصات مؤلف (نام اَشْهَرِ مؤلف، نام مؤلف)، مشخصات اثر (نام کتاب با حروف درشت و کج یا نام مقاله داخل گیومه، ویرگول، نام کتاب یا مجلهٔ حاوی آن مقاله با حروف درشت و کج)، مشخصات مترجم یا مُصَحِّح اثر (مثلاً: ترجمهٔ احمد آرام، یا به کوشش علی‌اکبر غفاری)، و در پایان، مشخصات نشر (محل نشر، ناشر، سال نشر، یا شمارهٔ سری و نوبت چاپ مجله). نیز، منابع به ترتیب الفبایی پشت سر هم قرار می‌گیرند. برای نمونه:

- حسینی، محمد رضا (۱۴۱۰ق)، «مقولهٔ جسم لا کالاجسام»، *تراثنا*، سال دهم، شمارهٔ ۱۹.

- سیوطی، عبدالرحمان بن ابی‌بکر (۱۹۶۴م)، *بَغْيَةُ التَّوَعَاةِ*، به کوشش محمد ابوالفضل ابراهیم،

بیروت/ صیدا، المكتبة العصرية.

نام اَشْهَرِ مؤلفان و کتاب‌ها را باید بر اساس شیوهٔ یادکرد مؤلف در اغلب آثار یا مراجعه به کتب اعلام و دائرةالمعارف‌ها بازشناخت و لزوماً عنوان پشت جلد اثر صحیح نیست. مثلاً، نام اشهر محمد حسن نجفی، «صاحب جواهر» است، یا گرچه مؤلف کتاب *فقیه من لا یحضره الفقیه* در سده‌های متأخر به نام «شیخ صدوق» نیز شناخته می‌شود، نام اَشْهَرِ وی و ضبط آثاری همچون *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی* «ابن بابویه» است. اگر مؤلفی به چند نام شناخته می‌شد، نامی را برمی‌گزینیم که با بی‌طرفی علمی سازگارتر باشد. شماری از نام‌های پذیرفتنی در شیوه‌نامهٔ ضمیمهٔ مجله (موجود در صفحهٔ نخست پایگاه اینترنتی مجله) قابل دسترسی است.

پ) سیاستهای پذیرش و نشر

مقاله باید حاصل مطالعات خود نویسندگان باشد و پیش از این هم در هیچ یک از مجله‌های داخل یا خارج از کشور یا در مجموعه مقالات همایش‌ها و نظائر آن به چاپ نرسیده، و برای ارزیابی نیز همزمان به مجله دیگری ارسال نشده باشد. لازم است نویسندگان با نگارش تعهدنامه‌ای موارد فوق را گواهی کنند.

روند ارزیابی چنین است که مدیر اجرایی مجله مقاله را پس از ارسال، در ظرف زمان دو روز کاری، نخست از حیث میزان تطابق با رسالت مجله و میزان تطابق آن با ضوابط شکلی مجله می‌سنجد و هر مشکلی در این زمینه‌ها را با نویسنده مطرح می‌کند. هر گاه مقاله با رسالت و ضوابط شکلی مجله سازگاری داشت، سردبیر آن را به داوری ارسال می‌کند. لازم است که دست‌کم دو داور اعتبار علمی مقاله را تأیید کنند. هر گاه مقاله در داوری امتیاز لازم را کسب کرد، در جلسه اعضای هیأت تحریریه به بحث گذاشته خواهد شد. پذیرش مقاله مشروط به تأیید هیأت تحریریه است.

پس از تأیید هیأت تحریریه مقاله پذیرفته، و نتیجه به مؤلفان اعلام می‌شود؛ اما نشر آن منوط به تأیید اصالت و اعتبار علمی مقاله از سوی ویراستار علمی است. ارسال مقاله به *مطالعات تاریخی قرآن و حدیث* مستلزم پذیرش نقش ویراستاران در بهبود کیفیت مقاله است. به هر روی، نشر نهایی مقاله تنها با تأیید نسخه نهایی از جانب مؤلف و ویراستار ممکن خواهد بود. شیوه‌نامه تفصیلی نگارش مقاله، قالب آن و فونت‌های لازم برای حروف چینی و صفحه‌آرایی مقاله در وبگاه مجله به‌نشانی زیر موجود است:

<http://jism.journals.iaiu.ir>

فهرست

- نقش آفرینی «من» و «ما» در بستر تاریخی ظهور قرائات / روح الله نجفی ۱۱
- دفاع از انتساب کتاب تصحیح الاعتقاد به شیخ مفید / عمیدرضا اکبری ۲۹
- احادیث طوال در میراث مکتوب سده نخست هجری / محمد قندهاری و علی راد ۶۷
- مطالعه انتقادی اصالت سند روایت حفص از قرائت عاصم / حامد شریفی نسب ۹۹
- تجمیع اخبار اخلاقی در حدیث یا اباذر / سیدمحمدرضا لواسانی ۱۲۵
- رویکرد ابوالفضل شیبانی به حدیث / محمدتقی ذاکری و نعمت الله صفری فروشانی ۱۵۷
- عائشه و روایات صحابه... / یحیی میرحسینی و کمال صحرایی اردکانی ۱۸۱
- معیارهای تاریخ گذاری سوره ها در نظام تنزیل / رضوانه دستجانی فراهانی و دیگران ۲۰۷
- چندمعنایی واژه های ولی و مولی در قرآن / امیر ذوقی ۲۲۷
- واکاوی قواعد مشترک در شیوه های نقد حدیث... / مرجان شیرینی محمدآبادی و نصرت نیل ساز ۲۵۱
- ادله ترجیح قرائت کسائی در «عرف بعضه» (تحريم / ۳) ... / حسین خوشدل مفرد ۲۸۳
- جایگاه روایات امام صادق (ع) در تفاسیر عرفانی کامل / رضا طباطبایی عمید و دیگران ۳۰۵
- چکیده های انگلیسی ۳۳۹
- نشانه ها و اختصارات ۳۴۰
- جدول علائم آوانگاری فارسی و عربی به انگلیسی ۳۴۱